

atria

Kennisinstituut
voor Emancipatie en
Vrouwengeschiedenis

inclusief
Begrippenlijst

2021

TOOLKIT GENDERSENSITIEF TAAUGEbruik

Praktische richtlijnen voor het gebruik van gendersensitieve taal bij het opstellen van documenten, het schrijven van Social Media teksten en vormgeven van communicatie richtlijnen. Aan de hand van verschillende voorbeelden wordt gendersensitief taalgebruik uitgelegd en verduidelijkt

GENDERSENSITIEVE TAAL

Taal is een **weerspiegeling** van de *houding*, het *gedrag* en de *normen* binnen een samenleving. Bovendien vervult het een belangrijke rol bij de **vorming** van ons **wereldbeeld** omdat het **fungeert als lens** waardoor wij de wereld zien en proberen te begrijpen.

Zo kan de oververtegenwoordiging van mannelijke woorden voor algemene verwijzingen **onbewuste aannames over genderrollen** weerspiegelen en lezers beïnvloeden.

Het gebruik van **gendersensitieve taal** vergroot de **bewustwording** over hoe taal ons gedrag beïnvloedt, daagt de **onbewuste veronderstellingen** die mensen hebben over **genderrollen** uit, en zorgt ervoor dat mensen zich meer op hun gemak voelen door zich uit te drukken en zich te gedragen op manieren die niet als “typisch” voor hun geslacht worden beschouwd.

Gendersensitiviteit is het (h)erkennen van alle geslachten en het bewust zijn van hun behoeften en heeft als doel om inzicht te krijgen in, en rekening te houden met, de maatschappelijke en culturele factoren die een rol spelen bij uitsluiting en discriminatie op grond van gender in de meest uiteenlopende domeinen van het publieke- en privéleven.

Het kunnen herkennen van **genderdiscriminerend taalgebruik** is belangrijk om het gebruik van genderdiscriminerende taal te vermijden.

Genderdiscriminerend taalgebruik maakt gebruik van stereotypen waardoor veronderstellingen versterkt worden, houdt gender onzichtbaar zodat het mannelijke perspectief dominant blijft, en gebruikt ondergeschiktheid waardoor één gender (meestal vrouwen) als minderwaardig wordt gezien.

Gendersensitief taalgebruik is de realisatie van gendergelijkheid in geschreven en gesproken taal. Dit is bereikt wanneer vrouwen en mannen en degenen die zich niet conformeren aan het binaire gendersysteem zichtbaar worden gemaakt en in taal worden aangesproken als personen van gelijke waarde, waardigheid, integriteit en respect

*Gendersensitief taalgebruik legt de **basis** voor meer gendergelijkheid in de samenleving*

GENDERSENSITIEVE TAAL

De voorkeur wordt gegeven aan de meest inclusieve vorm van taal te gebruiken, namelijk: **gendersensitieve taal**.

Maar in sommige contexten kan het ook acceptabel zijn om **genderneutrale taal** te gebruiken. Seksistische taal of genderdiscriminerende taal moet echter vermeden worden.

Genderneutrale taal is in veel situaties gepast en houdt het rekening met mensen die zich niet op een binaire manier identificeren met gender, maar het heeft ook **nadelen**.

De basisprincipes van inclusief taalgebruik zijn:

1. Herken en doorbreek **stereotypen**
2. Wees **inclusief** en vermijd buitensluiten of onzichtbaar maken
3. Wees **respectvol** en vermijd bagatellisering en ondergeschiktheid

Vaak neemt **genderneutrale taal** het **mannelijke perspectief als uitgangspunt** en kan daarom belangrijke verschillen in de rollen, situaties en behoeften van vrouwen/meisjes en mannen/jongens verbergen. Hierdoor kan de **status-quo** in stand gehouden worden en wordt **gendergelijkheid tegengewerkt**.

Seksistisch of Genderdiscriminerend
Vermijd

- Versterkt of houdt gender ongelijkheid en stereotypen in stand

Voorbeelden:

Een CEO reist vaak voor **zijn** werk
Een CEO reist vaak voor **diens** werk

Je gooit **als een meisje**
Je gooit **niet goed**

Genderneutraal
Overweeg zorgvuldig

- Niet genderspeciek
- Houdt geen rekening met verschillende behoeften van verschillende genders

Voorbeeld:

In het bevolkingsonderzoek van CBS gaf **11% van de deelnemers** aan slachtoffer te zijn geweest van seksueel geweld in de periode april 2019 - april 2020

Gendersensitief
Voorkeur

- Houdt rekening met behoeftes van verschillende genders
- Draagt bij aan doorbreken van stereotypen

Voorbeeld:

Uit het onderzoek Seksuele gezondheid in Nederland komt naar voren dat **14% van de mannen** en **25% van de vrouwen** heeft seksueel geweld meegemaakt.

VOORNAAMWOORDEN

Wanneer er aannames worden gemaakt over het gender van een persoon door gebruik te maken van gegenderde voornaamwoorden, draagt dit bij aan de **instandhouding van genderstereotypering** en impliceert dit dat personen alleen man of vrouw kunnen zijn.

Niet iedereen identificeert zich met de **gegenderde voornaamwoorden** om veel verschillende redenen*. Het is daarom belangrijk om te **verwijzen naar iemand met de juiste voornaamwoorden** en daarmee iemands **genderidentiteit te respecteren**.

Door **respectvol** naar iemands **voornaamwoorden te vragen**, of door je **eigen voornaamwoorden** regelmatig te **introduceren**, draag je bij aan het **normaliseren** en **destigmatiseren** van het **gebruik van genderneutrale voornaamwoorden**.

Dit draagt bij aan een **inclusievere samenleving**.

Een belangrijk aspect van **gendersensitief taalgebruik** is het correcte gebruik van **voornaamwoorden**.

Voornaamwoorden zijn woorden die verwijzen naar personen zonder die bij de naam te noemen. De meest voorkomende voornaamwoorden in het Nederlands zijn de vrouwelijke **zij** en **haar**, de mannelijke **hij** en **hem** en de genderneutrale **hen** en **hun**, **die** en **diens**.

Een **veelvoorkomend verwijt** van het gebruik van inclusieve voornaamwoorden, is dat dit **taal onnodig politiseert**.

Echter leert de geschiedenis dat **taal altijd politiek is geweest**. Het gebruik van voornaamwoorden is historisch vormgegeven door zij die aan de macht stonden: zo werd 'gij' gebruikt voor de lagere klasse, 'het' voor de tot slaaf gemaakten en het mannelijke 'hij' voor de hele mensheid.

Persoonlijk Voornaamwoord

Onderwerpsvorm   Niet-
onderwerpsvorm

Zij	Haar
Hij	Hem
Hen	Hen
Die	Die

Bezittelijk Voornaamwoord

Haar
Zijn
Hun
Diens

Voorbeelden

Zij is aan het fietsen, Ik fiets met haar , Het is haar fiets
Hij is aan het fietsen, Ik fiets met hem , Het is zijn fiets
Hen is aan het fietsen, Ik fiets met hen , Het is hun fiets
Die is aan het fietsen, Ik fiets met die , Het is diens fiets

*Een aantal veelvoorkomende redenen zijn: iemand identificeert zich noch als man noch als vrouw, iemand is non-binair of genderqueer, of iemand is interseks en wil graag gebruik maken van de genderneutrale voornaamwoorden

BEGRIPPEN & BRONNEN

Gender: Terwijl geslacht verwijst naar de verschillende biologische en fysiologische kenmerken van vrouwen, mannen en interseks personen, verwijst gender naar de sociaal geconstrueerde kenmerken van vrouwen en mannen. De sociale constructie van gender omvat hoe normen, gedragingen en rollen worden geassocieerd met gender. Hoe gender wordt ervaren verschilt per samenleving en kan in de loop van de tijd veranderen

Gender non-conform: ook wel *gendervariant*. Wordt vaak gebruikt als paraplueterm, geeft aan dat iemand zich niet identificeert met de binaire indeling van het geslacht in man/vrouw. Het gedrag, uiterlijk en/of innerlijke beleving van iemand die gender non-conform is, is anders dan normatieve verwachting van een meisje/vrouw of jongen/man.

Genderneutrale taal: Dit is niet genderspecifiek en houdt rekening met mensen in het algemeen, zonder verwijzing naar vrouwen of mannen. Het wordt ook wel genderblinde taal genoemd.

Non-binair: De genderidentiteit van iemand die zichzelf niet identificeert als man of vrouw.

Genderbevooroordeelde taal: bevoordeelt impliciet of expliciet het ene geslacht boven het andere en is een vorm van geslachtsdiscriminerend taalgebruik.

Genderdiscriminerende taal: het tegenovergestelde van gendergevoelig taalgebruik. Het bevat woorden, uitdrukkingen en/of andere taalkundige kenmerken die stereotypen in de hand werken of vrouwen of mannen vernederen of negeren. In het uiterste geval slaagt het er niet in om de geslachten als gelijk in waarde, waardigheid, integriteit en respect te behandelen

Seksistische taal: In wezen is seksistische taal hetzelfde als genderdiscriminerende taal. Er is echter een subtiel verschil in hoe mensen de termen gebruiken: seksistische taal wordt vaak gezien als taal die de gebruiker denigrerend bedoelt; **genderdiscriminerend taalgebruik** omvat daarentegen ook taal die mensen gebruiken zonder enige seksistische intentie.

Stereotypen: Stereotypen zijn gegeneraliseerde beelden over mensen binnen een samenleving. Een genderstereotype is een vooropgezet idee waarbij vrouwen en mannen kenmerken en rollen worden toegewezen die worden bepaald en beperkt door hun geslacht. Stereotypen over gender nemen vaak twee vormen aan. Men gaat ervan uit dat alle leden van een categorie (zoals een beroep) een geslacht delen, bijvoorbeeld de veronderstelling dat alle bedrijfsleiders mannen zijn en alle secretaresses vrouwen. De andere gaat ervan uit dat alle leden van een geslacht een eigenschap delen, bijvoorbeeld geloven dat alle vrouwen graag winkelen of dat 'jongens niet huilen'.

Bronnen:

Anti Anti. (2019). Hoe gebruik je genderneutrale voornaamwoorden in het Nederlands? ... Een praktische uitleg met voorbeelden en tips.

https://collectie.atria.nl/viewer/213855?offset=&height_top=60&css-name=include&dir_ico=%2Fassets%2Fimages%2Fviewer%2Fblack%2F#page=6&viewer=picture&o=&n=0&q=

Asta. (2018). *Categories We Live By: The Construction of Sex, Gender, Race, and Other Social Categories*. Oxford University Press.

<https://doi.org/10.1093/oso/9780190256791.001.0001>

BetterEvaluation.org. (2012, augustus 23). *Gender Analysis*. BetterEvaluation. https://www.betterevaluation.org/en/themes/gender_analysis

European Institute for Gender Equality. (2021a, augustus). *Gender-sensitive language*. European Institute for Gender Equality.

<https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1215>

European Institute for Gender Equality. (2021b, augustus). *Toolkit on Gender-sensitive Communication*. European Institute for Gender Equality.

https://eige.europa.eu/sites/default/files/20193925_mh0119609enn_pdf.pdf

European Institute for Gender Equality. (2021c, augustus 2). *Gender sensitivity*. European Institute for Gender Equality. <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1218>

Jackson, E. A., & Jackson, J. (2020). *Global Perspectives on Gender Sensitivity and Economic Benefits*. In W. Leal Filho, A. M. Azul, L. Brandli, A. Lange Salvia, & T. Wall (Red.), *Gender Equality* (pp. 1–12). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-70060-1_61-1

Kutateladze, M. (2015). *Importance of Gender-Sensitive Language and Some Guidelines for Business Writing*. *Journal in Humanities, International Black Sea University*, 4, 21–24.

Movisie. (2021, juli 8). *Factsheet: Huiselijk geweld 2021*. Movisie. <https://www.movisie.nl/publicatie/factsheet-huiselijk-geweld-2021>

Onze Taal. (2011, juli 5). *Voornaamwoord. Onze Taal*. <https://onzetaal.nl/taaladvies/voornaamwoord>

Onze Taal. (2021). *Hun / hen. Onze Taal*. <https://onzetaal.nl/taaladvies/hun-hen>

Retta, M. (2019, september 19). *Dit zijn de verschillen tussen genderqueer, non-binair, en gender non-conform*. <https://www.vice.com/nl/article/wjwx8m/verschil-tussen-non-binair-genderqueer-en-gender-non-conform>

Srinivasan, A. (2020, juli 2). *He, She, One, They, Ho, Hus, Hum, Ita [Review of What's Your Pronoun? Beyond He and She, door D. Baron]*. *London Review of Books*, 42(13). <https://www.lrb.co.uk/the-paper/v42/n13/amia-srinivasan/he-she-one-they-ho-hus-hum-ita>

Stanford University. (2019, augustus 22). *The power of language: How words shape people, culture*. *Stanford News*. <https://news.stanford.edu/2019/08/22/the-power-of-language-how-words-shape-people-culture/>

Transgender Infopunt. (2021). *Transgender Infopunt | gender non-conformiteit | Geraadpleegd 23 november 2021, van* <https://transgenderinfo.be/m/identiteit/genderontwikkeling/gendernonconformiteit/>

WHO. (2021). *Gender and health*. <https://www.who.int/westernpacific/health-topics/gender>

ZetJeln. (2021, oktober 17). *Zetje In op Instagram: 'Elk jaar op de derde woensdag van oktober is het International Pronouns Day. Dit jaar valt deze dag op 20 oktober! Het doel van...'* https://www.instagram.com/p/CVIsnG2l-9w/?utm_medium=copy_link